

Yttrande över Som om vi aldrig funnits - exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

Folkbildningsrådet har fått möjlighet att lämna synpunkter på slutbetänkande av Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Folkbildningsrådets yttrande avgränsas till resonemang och förslag som har betydelse för folkbildningen.

Sammanfattning

Folkbildningsrådet delar utredningens bedömning att bidraget till Folkbildningsrådet är ett viktigt led i att skapa fler möjligheter att lära sig meänkieli och insatsen behöver vara långsiktig.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

14.8.4 Förstärkta möjligheter att lära sig meänkieli i kombination med de kulturella och kreativa näringarna

Utredningen bedömer att bidraget till Folkbildningsrådet är ett viktigt led i att skapa fler möjligheter att lära sig meänkieli och insatsen behöver vara långsiktig. Samt att ytterligare möjligheter för minoriteten att lära sig språket i vuxen ålder i behovs.

Utredningen föreslår att bidraget till Folkbildningsrådet under 2022–2024 för insatser i syfte att stärka de nationella minoritetsspråken bör

permanentas. Vidare föreslås att därutöver bör regeringen undersöka ytterligare möjligheter att i vuxen ålder lära sig meänkieli i kombination med utövandet av kulturella och kreativa näringar.

Folkbildningsrådet delar dessa slutsatser. Vi konstaterar att det finns en stor efterfrågan på möjligheter att tillägna sig och utöva de nationella minoriteternas språk och kultur. Sedan det riktade bidraget tillkom har det skett en kraftig ökning av antalet deltagare i verksamheten.

Verksamhet med och för nationella minoriteter, inklusive program med fokus på nationella minoritetsspråk är sedan länge en del av folkbildningen. Många av studieförbundens medlemsorganisationer och folkhögskolornas huvudmän utgörs av organisationer som representerar nationella minoriteter. Verksamheten karaktäriseras emellertid av särskilda behov som är att svåra att tillgodose utan riktade resurser. Det riktade bidraget har därigenom möjliggjort en mängd nya initiativ för de nationella minoritetsspråkens revitalisering. I en tredjedel av hittills 90 beviljade projekt har meänkieli och kultur kopplad till språket stått i fokus.

Efterfrågan på projektmedel har successivt ökat och överskrider långt tillgängliga medel, samtidigt har antalet deltagare expanderat kraftigt och överskrider redan antalet studenter i den formella vuxenutbildningen.

Under 2023 deltog 5 240 personer i verksamhet finansierad med det riktade bidraget, nästan en fördubbling jämfört med 2022. Totalt deltog 3 088 personer i verksamhet där språket som användes var ett nationellt minoritetsspråk. Av dessa deltog 892 personer i renodlade språkkurser eller studiecirkel där de studerade ett nationellt minoritetsspråk, vilket innebar mer än en fördubbling jämfört med föregående år (414).

Som jämförelse rapporterade Universitets- och högskolerådet att antal antagna till utbildningar i de nationella minoritetsspråken och -kulturerna under 2023, sammanlagt uppgick till totalt 2013 personer¹. I de flesta fall gällde detta antagna till studier i fristående grundkurser.

---

¹ Studenter i kurser som inkluderade två nationella minoritetsspråk/-kulturer har inkluderats två gånger i UHÅs siffra. Universitets och högskoleverket (2024). Utbildningar i de nationella Minoritetsspråken och -kulturerna 2019-2023.

https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/lika-mojligheter/nationella-

Under 2023 deltog 179 personer i folkhögskolekurser och studiecirkelar i meänkieli, att jämföra med 122 personer som deltog i kurser i meänkieli på universitetsnivå.

Folkbildningens språkcirkelar och kurser når långt fler än i den formella bildningen och gör det möjligt att anpassa efter deltagarnas behov och förutsättningar på ett sätt som den formella vuxenutbildningen saknar. Deltagarnas aktiva roll i att utforma upplägg och innehåll i verksamheten är grundläggande i folkbildningspedagogiken.

I en intervjustudie som genomfördes efter insatsens första halvår (Dåtid – nutid – framtid) framgick att processen att ta tillbaka ett förlorat språk många gånger är förknippad med starka känslor. Studiecirkeln – med en mindre grupp med som möts regelbundet – ger möjligheter att reflektera över, och bearbeta känslor, förknippade med deltagarnas relation till minoritetsspråket. Trösklarna in i en studiecirkel uppfattas som låga, jämfört med formell utbildning,

Den frihet och flexibilitet som studieförbunden och folkhögskolorna har, medför att de kan agera snabbt och okonventionellt när behov i samhället uppstår. Det gäller även när initiativ tas av enskilda medborgare, föreningar och nätverk, kopplade till de nationella minoritetsspråken. Det finns därför goda möjligheter att skapa ägarskap från nationella minoriteter i planering och genomförande av folkbildning.

Folkbildningen utgör samtidigt en av Sveriges största arenor för kulturutövning och kulturens betydelse för att skapa ingångar till språken kan inte underskattas. Här förekommer exempelvis de projekt som Nordens folkhögskola Biskops Arnö har genomfört för att lyfta fram författarskap på meänkieli samt deras initiativ för att utveckla moderna kulturuttryck på nationella minoritetsspråk.

Kulturens betydelse för att stärka tornedalsk identitet och förhindra utflyttning av unga från Tornedalen har lyfts fram inom ramen för projekt finansierade av satsningen. Här är också kopplingen mellan levande kultur och ett underlag för ett lokalt näringsliv tydlig.

[minoriteter/utbildningar-i-de-nationella-minoritetsspraken-och--kulturerna-2019-2023.pdf](#)

Vidare har satsningen bidragit till att stärka infrastrukturen för ett systematiskt arbete med att främja språken, genom produktion av läromedel och genom stöd till inventering av behov och förutsättningar. Exempelvis finansierade satsningen en inventering som Tornedalens folkhögskola genomfört av traditionellt hantverkskunnande i Tornedalen, i syfte att knyta ihop lärande kring hantverk och meänkieli.

Även utredningen Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige (Ku 2022:01) rekommenderar stöd via folkbildningen.

14.11.6 Tornedalens folkhögskola bör närmare granska sin roll och sitt ansvar i assimileringen av minoriteten

Tornedalens folkhögskola har med stöd från det riktade bidraget inlett arbetet med att utveckla skolan till ett center för meänkieli och tornedalsk kultur. Folkhögskolan har genomfört en förstudie och har anställt personal som har i uppgift att driva detta arbete framåt. En medvetenhet om folkhögskolans historiska roll ligger bakom initiativet.

Beslut

Beslut om detta yttrande har fattats av tillförordnad generalsekreterare Mats Bernerstedt efter föredragning av biträdande generalsekreterare Anna-Carin Bylund. I den slutliga handläggningen har handläggaren för särskilda insatser Martin Gemzell deltagit.

För Folkbildningsrådet

Mats Bernerstedt
Tillförordnad generalsekreterare